Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

25. november 2020*

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalpoliitika – Direktiiv 2008/94/EÜ – Artiklid 2 ja 3 – Töötajate kaitse tööandja maksejõuetuse korral – Mõiste „töötajate rahuldamata nõuded“ ja mõiste „tööandja maksejõuetus“ – Tööõnnetus – Töötaja surm – Mittevaralise kahju hüvitis – Nõude sissenõudmine tööandjalt – Võimatus – Garantiiasutus

Kohtuasjas C-799/19,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Okresný súd Košice I (Košice I piirkondlik kohus, Slovakkia) 5. augusti 2019. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 30. oktoobril 2019, menetluses

NI,

OJ,

PK

versus

Sociálna poisťovňa

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: kolmanda koja president kaheksanda koja presidendi ülesannetes A. Prechal (ettekandja), kohtunikud F. Biltgen ja L. S. Rossi,

kohtujurist: J. Richard de la Tour,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– NI, OJ ja PK, esindaja: *advokát* P. Kerecman,

– Slovakkia valitsus, esindaja: B. Ricziová,

– Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek, J. Pavliš ja J. Vláčil,

– Iirimaa, esindajad: M. Browne, G. Hodge ja T. Joyce, keda abistas D. Fenelly, *BL*,

* Kohtumenetluse keel: slovaki.

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. Tokár ja B.-R. Killmann,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2008. aasta direktiivi 2008/94/EÜ töötajate kaitse kohta tööandja maksejõuetuse korral (ELT 2008, L 283, lk 36) artikleid 2 ja 3.

2 See taotlus esitati kohtuvaidluse raames, mille pooled on esiteks töötaja RL abikaasa NI ja kaks last OJ ja PK ja teiseks Sociálna poisťovňa (Slovakkia sotsiaalkindlustusamet) ning mis käsitleb viimase keeldumist maksta esimestele hüvitist mittevaralise kahju eest, mis tuleneb kõnealuse töötaja surmast pärast 16. oktoobril 2003. aastal toimunud tööõnnetust.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 2008/94 põhjendus 3 on sõnastatud järgmiselt:

„On vaja kindlustada töötajate kaitse nende tööandja maksejõuetuse korral ja tagada neile minimaalne kaitse, eelkõige rahuldamata nõuete väljamaksmise tagamiseks, ning samas võtta arvesse ühenduse tasakaalustatud majandusliku ja sotsiaalse arengu vajadust. Sel eesmärgil peaksid liikmesriigid looma organi, mis tagab kõnealuste töötajate rahuldamata nõuete väljamaksmise.“

4 Direktiivi põhjenduses 4 on märgitud:

„Kõnealuste töötajate õiglase kaitse tagamiseks tuleks maksejõuetuse seisund määratleda liikmesriikide seadusandluse suundumuste valguses ja see mõiste peaks hõlmama ka muid maksejõuetusmenetlusi peale likvideerimise. […]“.

5 Kõnealuse direktiivi artikli 1 lõige 1 sätestab:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse töötajate nõuete suhtes, mis tekivad töölepingutest või töösuhetest ja esitatakse tööandjate vastu, kes on maksejõuetud artikli 2 lõike 1 tähenduses.“

6 Direktiivi artikkel 2 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Käesolevas direktiivis loetakse tööandja maksejõuetuks, kui liikmesriigi õigusnormidega sätestatud korras on tööandja maksejõuetuse tõttu esitatud taotlus ühismenetluse algatamiseks, mille käigus tööandja kaotab osaliselt või täielikult oma vara käsutamise õiguse, ja määratakse likvideerija või samasugust ülesannet täitev isik ning vastavalt nimetatud sätetele on pädev asutus:

a) kas otsustanud menetluse algatada või

b) teinud kindlaks, et tööandja ettevõte on lõplikult tegevuse lõpetanud ja kättesaadavast varast ei piisa menetluse algatamiseks.

2. Käesolev direktiiv ei piira siseriiklikke õigusakte mõiste […] „töötasu“ […] määratluse osas.

[…]

4. Käesolev direktiiv ei takista liikmesriike laiendamast töötajate kaitset muudele maksejõuetuse juhtudele (näiteks kui maksed on *de facto* jäädavalt lõpetatud), mis on kehtestatud muude kui lõikes 1 nimetatud menetlustega, mis nähakse ette siseriiklike õigusaktidega.

[…]“.

7 Direktiivi 2008/94 II peatükis „Sätted garantiiasutuse kohta“ paiknev artikkel 3 näeb ette:

„Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et garantiiasutused tagavad vastavalt artiklile 4 töötajate töölepingutest või töösuhetest tulenevate rahuldamata nõuete väljamaksmise, sealhulgas lahkumistoetuse töösuhte lõpetamise korral, kui siseriiklikud õigusaktid seda ette näevad.

Garantiiasutuse ülevõetavad nõuded peavad olema rahuldamata töötasunõuded seoses ajavahemikuga vastavalt olukorrale enne ja/või pärast liikmesriikide määratud kuupäeva.“

8 Selle direktiivi V peatükis „Üld- ja lõppsätted“ paikneva artikli 11 esimeses lõigus on sätestatud:

„Käesolev direktiiv ei piira liikmesriikide õigust kohaldada või kehtestada töötajate jaoks soodsamaid õigus- või haldusnorme.“

Slovakkia õigus

Seadus sotsiaalkindlustusameti kohta

9 31. detsembrini 2003 kohaldatavas redaktsioonis seaduse nr 274/1994 sotsiaalkindlustusameti kohta (Zákon č. 274/1994 Z. z., o Sociálnej poisťovni; edaspidi „seadus nr 274/1994“) artiklis 44a oli seoses eeskätt tööandja kohustusliku tsiviilvastutuskindlustusega ette nähtud järgmist:

„1. Tsiviilvastutuskindlustus algab esimese töötaja tööle võtmise kuupäevast ja kestab tööandja viimase töötaja töösuhte lõpuni.

2. Tööandja võib kindlustusjuhtumi toimumise korral nõuda, et sotsiaalkindlustusamet maksaks tema asemel tsiviilvastutuskindlustusperioodil toimunud tööõnnetuse tõttu tekkinud tervisekahju eest välja hüvitise, mille saamise õiguse olemasolu on tõendatud […]

3. „Kindlustusjuhtumi“ all mõeldakse tööõnnetuse või kutsehaiguse tõttu tekkinud tervisekahju või aset leidnud surmajuhtumit.

4. Kui pädev kohus peab tegema otsuse hüvitise kohta, siis loetakse, et kindlustusjuhtum toimus kuupäeval, mil sotsiaalkindlustusametit väljamakseks kohustav otsus jõustus.“

10 Selle seaduse artikli 44b lõiked 1 ja 2 sätestasid:

„1. [Sotsiaalkindlustusamet] maksab artikli 44a lõikes 2 nimetatud hüvitise Slovakkia kroonides välja töötajale, kes on kannatanud tervisekahju tööõnnetuse või kutsehaiguse tõttu.

2. Kui tööandja on lõikes 1 nimetatud töötajale juba maksnud artikli 44a lõikes 2 ette nähtud hüvitise välja täies ulatuses või osaliselt, on tal õigus nõuda [Sotsiaalkindlustusametilt] makstud hüvitise hüvitamist summas, mille ta oli kohustatud kõnealusele töötajale hüvitisena välja maksma.“

Tööseadustik

– Tööandja maksejõuetust käsitlevad sätted

11 31. detsembrini 2003 kohaldatavas redaktsioonis seaduse nr 311/2001, millega kehtestatakse tööseadustik (Zákon č. 311/2001 Z. z., zákonník práce; edaspidi „tööseadustik“), artikkel 21 oli sõnastatud järgmiselt:

„1. Töötajate töösuhtest tulenevate nõuete väljamaksmisel maksejõuetuse korral loetakse, et tööandja on maksejõuetu, kui pärast maksejõuetuks tunnistamise taotluse esitamist:

a) kohus kuulutab välja maksejõuetuse või

b) kohus jätab maksejõuetuks tunnistamise taotluse rahuldamata vara ebapiisavuse tõttu.

2. Tööandja maksejõuetus algab kuupäeval, mil tehakse kohtulahend, millega kuulutatakse välja maksejõuetus, või millega jäetakse maksejõuetuks tunnistamise taotlus rahuldamata vara ebapiisavuse tõttu.“

12 Tööseadustiku artikkel 22 nägi ette:

„1. Kui tööandja osutub vastavalt artiklile 21 maksejõuetuks ega ole võimeline maksma välja töösuhtest tulenevaid töötajate nõudeid, maksab garantiifond need nõuded välja vastavalt kohaldatavatele erinormidele.

2. Garantiifondi […] poolt väljamakstavad, töötajate töösuhtest tulenevad nõuded on järgmised:

a) töötasu ja tasu valveaja eest;

b) tasu puhkepäevade eest ja päevade eest, mil töötamine on võimatu;

c) tasu tasustatud puhkuse päevade eest, millele tekkis õigus selle kalendriaasta vältel, mil tööandja osutus maksejõuetuks, ja sellele eelneva kalendriaasta vältel;

d) lahkumishüvitis, millele töötajal on õigus töölepingu ülesütlemise korral;

e) hüvitis, mida tuleb maksta töösuhte viivitamatu toimega ülesütlemise korral (artikkel 69);

f) hüvitis, mida tuleb maksta töösuhte alusetu ülesütlemise korral (artikkel 79);

g) hüvitis reisi-, kolimis- ja muude kulude eest, mida töötaja on oma tööga seoses kandnud;

h) tööõnnetuse või kutsehaigusega seoses maksmisele kuuluv kahjuhüvitis;

i) hüvitis kohtukulude, sealhulgas advokaaditasu eest, mida töötaja on kandnud talle töösuhtest tulenevate nõuete kohtus maksmapanekul tööandja tegevuse lõpetamise tõttu.“

– *Tööandja tsiviilvastutust käsitlevad sätted*

13 Selle seadustiku artikkel 195 nägi ette:

„1. Tervisekahju eest, mis tekib töötajale tööülesannete täitmisel või otseses seoses nende ülesannetega, või tema surma eest õnnetuse (tööõnnetuse) tagajärjel vastutab tööandja, kelle heaks töötaja õnnetuse toimumise hetkel töötab.

[…]

6. Tööandja vastutab kahju eest isegi siis, kui ta on täitnud kohustusi, mis tulenevad erinormidest või normidest, mille eesmärk on tagada tööohutus ja -tervishoid […]“.

14 Sama seadustiku artikli 204 lõikes 1 oli seoses nende hüvitiste ulatusega, mis kuulusid tööõnnetuse tõttu aset leidnud surmajuhtumi korral tööandja objektiivse vastutuse raames maksmisele, sätestatud järgmist:

„Kui töötaja sureb tööõnnetuse või kutsehaiguse tagajärjel, tuleb tööandja vastutuse piires välja maksta järgmine:

a) hüvitis tegelikult kantud õigustatud ravikulude eest;

b) hüvitis mõistlike matusekulude eest;

c) hüvitis üleelanud omaste ülalpidamiseks;

d) ühekordne kahjuhüvitis üleelanud omastele,

e) hüvitis varalise kahju eest; artikli 192 lõikes 3 sätestatu kuulub samuti kohaldamisele.“

15 Tööseadustiku artikkel 210 nägi ette:

„1. Tööandja, kellel on vähemalt üks töötaja, on kindlustatud seoses vastutusega tööõnnetusest või kutsehaigusest tuleneva kahju eest.

2. Tööandja tsiviilvastutuskindlustuse tagab sotsiaalkindlustusamet vastavalt kohaldatavatele erinormidele.“

Seadus sotsiaalkindlustuse kohta

16 Muudetud redaktsioonis seadusega nr 461/2003 sotsiaalkindlustuse kohta (Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov; edaspidi „seadus nr 461/2003“) sooviti – tööandja kohustusliku täiendava kindlustuse süsteemiga maksejõuetuse korral – võtta üle nõuded, mis tulenevad nõukogu 20. oktoobri 1980. aasta direktiivist 80/987/EMÜ töötajate kaitset tööandja maksejõuetuse korral käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT 1980, L 283, lk 23; ELT eriväljaanne 05/01, lk 217), mis tunnistati kehtetuks ja asendati direktiiviga 2008/94.

17 Alates 1. jaanuarist 2004 on täiendav kindlustus selle seaduse artikli 2 punkti d kohaselt sotsiaalkindlustus, mis katab tööandja maksejõuetuse juhu ja mis on mõeldud töötajate nõuete rahuldamiseks selle kindlustuse alusel tehtavate väljamaksete teel.

18 Selle seaduse artiklis 12 on määratletud hetk, millest alates tööandjat peetakse täiendava kindlustuse huvides maksejõuetuks.

31. juulini 2006 kehtinud redaktsioonis oli see artikkel sõnastatud järgmiselt:

„1. Tööandja on maksejõuetu, kui:

a) kohus kuulutab välja tema maksejõuetuse või

b) kohus jätab maksejõuetuks tunnistamise taotluse rahuldamata vara ebapiisavuse tõttu.

2. Tööandja maksejõuetuse esimene päev on päev, mil tehakse kohtumäärus, millega kuulutatakse välja maksejõuetus, või kohtumäärus, millega jäetakse maksejõuetuks tunnistamise taotlus rahuldamata vara ebapiisavuse tõttu."

Alates 1. jaanuarist 2012 kehtivas redaktsioonis näeb see säte ette järgmist:

„1. Tööandja on käesoleva seaduse tähenduses maksejõuetu siis, kui on esitatud maksejõuetuks tunnistamise taotlus.

2. Tööandja maksejõuetus algab päeval, mil pädevale kohtule esitatakse maksejõuetuks tunnistamise taotlus.

3. Kui kohus algatab erinormide alusel omal algatusel maksejõuetusmenetluse, loetakse, et tööandja maksejõuetus algab päeval, mil kohus teeb kohtumääruse maksejõuetusmenetluse algatamise kohta."

Pankrotiseadus

19 Seaduse nr 7/2005 pankroti ja ümberkorraldamise ning teatavate seaduste muutmise kohta (Zákon č. 7/2005 Z. z., o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov; edaspidi „pankrotiseadus") artikli 3 lõike 2 kolmanda ja neljanda lause kohaselt on füüsiline isik maksejõuetu, kui ta ei suuda täita vähemalt üht rahalist kohustust 180 päeva jooksul kuupäevast, mil see muutus sissenõutavaks. Kui võlgnikult ei ole võimalik rahalist võlga täitemenetluses sisse nõuda, siis loetakse, et võlgnik on maksejõuetu.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

20 NI abikaasa ning OJi ja PK isa RL suri 16. oktoobril 2003 tööõnnetuse tõttu, mille eest vastutas tema tööandja.

21 Okresný súd Košice II-le (Košice II piirkondlik kohus, Slovakkia) esitatud hagis nõudsid põhikohtuasja pooled NI, OJ ja PK tööandjalt selle mittevaralise ja varalise kahju hüvitamist, mis neile nende arvates RLi surmast tulenes.

22 See kohus mõistis neile kahe eraldiseisva menetluse tulemusel 2012. ja 2016. aastal välja vastavalt mittevaralise ja varalise kahju hüvitise. Esimene otsus jäeti apellatsioonimenetluses muutmata 2013. aastal.

23 2016. aastal väljamõistetud varalise kahju hüvitise maksis asjaomase tööandja arvel täies ulatuses välja sotsiaalkindlustusamet tööandja kohustusliku kindlustuse raames, mis katab viimase vastutuse tööõnnetustest põhjustatud kahju eest.

24 Seevastu keeldus sotsiaalkindlustusamet maksmast välja mittevaralise kahju hüvitisena välja mõistetud summat põhjendusel, et tööõnnetustest põhjustatud kahju hüvitamine ei hõlma sellise kahju hüvitamist.

25 Täitemenetlus, mille viis läbi pankrotihaldur tööandja suhtes selleks, et saavutada selle hüvitise tasumine, ei olnud edukas, sest kõnealune tööandja oli maksejõuetu. Kaebajatele ei makstud välja isegi mitte osa sellest hüvitisest.

26 Seetõttu esitasid nad sotsiaalkindlustusameti vastu kaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule Okresný súd Košice I (Košice I piirkondlik kohus, Slovakkia), milles nõudsid selle hüvitise väljamaksmist.

27 Kõnealusel kohtul on kahtlusi seoses sellega, kuidas tuleb tõlgendada mõistet „maksejõuetu“ direktiivi 2008/94 tähenduses ning samuti seoses sellega, kas on õigustatud sotsiaalkindlustusameti poolne mõiste „kahju“ kitsas tõlgendus, millele ta tugines hüvitise väljamaksmisest keeldumiseks.

28 Tuginedes eeldusele, mille kohaselt töötaja kohustuslik kindlustus tööõnnetusest põhjustatud kahju eest on meede, mille eesmärk on kaitsta töötajaid tööandja maksejõuetuse korral, soovib see kohus selles küsimuses teada, kas „töötaja rahuldamata nõue“ direktiivi 2008/94 artikli 3 tähenduses võib hõlmata ka üleelanud omastele maksmisele kuuluvat mittevaralise kahju hüvitist. Eelotsusetaotluse esitanud kohus väidab, et see kindlustus võimaldab õigustatud isikutel saada tööõnnetusest põhjustatud kahju eest hüvitist kindlustatud tööandja asemel otse „garantiiasutuselt“, see tähendab käesoleval juhul sotsiaalkindlustusametilt.

29 Kui tööandja on maksejõuetu, siis on töötajal eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul tööseadustiku artikli 204 lõike 1 alusel koostoimes seaduse nr 274/1994 artikli 44a lõikega 2 õigus sellele, et tööõnnetusest põhjustatud „tervisekahju“ eest maksab tööandja asemel hüvitise välja sotsiaalkindlustusamet. Kui töötaja sellise õnnetuse tagajärjel sureb, tagavad need sätted eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul üleelanutele ka vahetu õiguse sellest õnnetusest neile tekkinud kahju hüvitamisele.

30 Seega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas seaduse nr 274/1994 artikli 44a lõikes 2 kasutatud mõistet „kahju“ arvestades hõlmab sotsiaalkindlustusameti kohustus tagada tööõnnetusest põhjustatud kahju hüvitamine ka üleelanutele tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist.

31 Kuivõrd direktiivi 2008/94 raames on tööandja maksejõuetus töölepingust tulenevate rahuldamata nõuete kaitse eeltingimus, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus lisaks teada saada, millise ulatusega see mõiste on.

32 Ta leiab, et direktiivi 2008/94 artikkel 2 koostoimes selle direktiivi põhjendusega 4 räägib mõiste „maksejõuetus“ laia tõlgendamise kasuks kõnealuse nõude õiglase kaitse huvides. Sellest tulenevalt küsib ta, kas selline olukord, nagu on kõne all põhikohtuasjas, võib kuuluda selle direktiivi kohaldamisalasse. Ta märgib seejuures, et ehkki põhikohtuasja tööandja suhtes ei ole ametlikult algatatud ühtegi maksejõuetusmenetlust, näeb Slovakkia õigus ette, et kui mõnda nõuet ei saa täitemenetluses sisse nõuda, siis loetakse, et füüsiline isik on maksejõuetu.

33 Neil asjaoludel otsustas Okresný súd Košice I (Košice I piirkondlik kohus, Slovakkia) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas direktiivi 2008/94 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „töötajate töölepingust tulenev rahuldamata nõue“ hõlmab ka mittevaralist kahju, mis on tekkinud töötaja tööõnnetuses hukkumise tagajärjel?

2. Kas direktiivi 2008/94 artiklit 2 tuleb tõlgendada nii, et olukorras, kus tööandja suhtes on alustatud täitemenetlus seoses kohtus rahuldatud nõudega saada hüvitist mittevaralise kahju eest, mis tekkis töötaja surma tõttu tööõnnetuse tagajärjel, aga seda nõuet ei ole võimalik täitemenetluses sisse nõuda, sest tööandjal puudub igasugune vara, tuleb seda tööandjat käsitada maksejõuetuna?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Ratione temporis *pädevus*

34 Slovakkia valitsus väidab, et Euroopa Kohtul puudub *ratione temporis* pädevus, sest käesolevas kohtuasjas ei ole kohaldatav kohtupraktika, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus tugineb – nimelt 14. juuni 2007. aasta kohtuotsus Telefónica O2 Czech Republic (C-64/06, EU:C:2007:348) – ja mille kohaselt Euroopa Kohus on pädev vaatamata sellele, et faktilised asjaolud said alguse enne selle liikmesriigi ühinemist Euroopa Liiduga, sest asjaolud jätkusid pärast ühinemist ja konstitutiivne kohtuotsus on tehtud pärast ühinemist.

35 Nimelt esiteks olevat õigus põhikohtuasja kaebajatele tekitatud mittevaralise kahju hüvitamisele tekkinud kuupäeval, mil toimis kõnealune tööõnnetus, see tähendab 16. oktoobril 2003, mis eelneb Slovaki Vabariigi ühinemisele liiduga 1. mail 2004. Teiselt poolt ei ole 2012. ja 2013. aasta kohtuotsused, millega mõisteti välja hüvitis, käesolevas kohtuasjas mitte konstitutiivsed, vaid tuvastavad. Need kohtuotsused ei loo seega uut õigussuhet, vaid annavad pelgalt õiguskaitse õigusele, mis oli olemas juba enne liiduga ühinemist.

36 Slovakkia valitsus väidab lisaks, et vaatamata sellele, et eelotsusetaotluse esitanud kohus tugineb seaduse nr 274/1994 artikli 44a lõikele 4 selleks, et asuda seisukohale, et kindlustatud risk loetakse realiseerunuks lõpliku otsuse kuupäeval, see tähendab 2013. aastal, ei kuulu õigus mittevaralise kahju hüvitamisele ega põhikohtuasjas esitatud nõue, mis sellel õigusel põhineb, nende õigusnormide kohaldamisalasse, mis reguleerivad tööõnnetusest põhjustatud kahju vastutuskindlustust, ja mille hulka kuulub nimetatud säte. Need õigused kuuluvad väidetavalt hoopis tsiviilseadustiku kohaldamisalasse. Igal juhul, ja isegi kui see nii ei oleks, peaks tööõnnetuskindlustusest tulenevat nõuet kohaldatavate riigisiseste õigusnormide kohaselt hindama enne Slovaki Vabariigi liiduga ühinemist kehtinud õigusnormide alusel. Need õigusnormid on tema väitel endiselt kehtivad.

37 Selle kohta tuleb tõdeda, et olenemata sellest, milline on mittevaralise kahju hüvitist käsitlevate kohtuotsuste laad, või sellest, millised eespool nimetatud riigisisestest õigusnormidest on kohaldatavad, tuleneb eelotsusetaotlusest, et põhikohtuvaidlus tekkis esiteks seetõttu, et sotsiaalkindlustusamet keeldus välja maksmast nende kohtuotsustega juba väljamõistetud hüvitist, ja teiseks seetõttu, et tuvastati hukkunud töötaja tööandja faktiline maksejõuetus.

38 Need põhikohtuasja aluseks olevad faktilised asjaolud leidsid aset pärast Slovaki Vabariigi liiduga ühinemist.

39 Kui liikmesriigi kohus soovib Euroopa Kohtult teada, kuidas tõlgendada põhikohtuasja suhtes kohaldatavaid liidu õigusnorme, langetab Euroopa Kohus otsuse ilma, et tal oleks põhimõtteliselt vaja analüüsida asjaolusid, mille alusel on liikmesriigi kohus otsustanud esitada talle küsimused ja mille suhtes see kohus kavatseb kohaldada liidu õiguse sätet, mille tõlgendamist ta on taotlenud (22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, punkt 25).

40 Asi oleks teisiti vaid juhul, kui Euroopa Kohtule tõlgendamiseks esitatud liidu õigusnorm ei oleks kohaldatav põhikohtuasja asjaoludele, mis on varasemad uue liikmesriigi ühinemisest liiduga, või juhul, kui on ilmne, et asjaomane õigusnorm ei saa kuuluda kohaldamisele (22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Bezpečnostní softwarová asociace, C-393/09, EU:C:2010:816, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).

41 Käesolevas asjas ei ole see aga nii. Järelikult on Euroopa Kohus vastupidi Slovakkia valitsuse väidetele pädev tõlgendama direktiivi 2008/94 neid sätteid, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab. Seega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele vastata.

Vastuvõetavus

42 Slovakkia valitsus väidab, et esimene küsimus on vastuvõetamatu. Liikmesriigi väljendatud kahtlused on seotud sisuliselt selle küsimuse aluseks oleva riigisisese juriidilise konstruktsiooni ebatäpsuse ning sellega, et eelotsusetaotluse esitanud kohus on eiranud kodukorra artiklis 94 kehtestatud nõudeid eeskätt seeläbi, et ta ei ole esitatud eelotsusetaotluses andnud ammendavat ülevaadet vaidlusaluse nõude olemusest ega kohaldatavatest riigisisestest õigusnormidest ega ole tõendanud seose olemasolu liidu õiguse tõlgenduse ja põhikohtuasja vahel.

43 Sellega seoses väärib meeldetuletamist esiteks see, et ELTL artiklis 267 ette nähtud Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute vahelise koostöö raames on üksnes asja menetleva ja selle lahendamise eest vastutava liikmesriigi kohtu ülesanne kohtuasja eripära arvesse võttes hinnata nii eelotsuse vajalikkust asjas otsuse langetamiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega, kui küsimused on esitatud liidu õiguse tõlgendamise kohta, on Euroopa Kohus põhimõtteliselt kohustatud vastama (5. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Eesti Pagar, C-349/17, EU:C:2019:172, punkt 47).

44 Sellest järeldub, et isegi kui Slovakkia valitsuse seisukohad eelotsuse küsimuste aluseks oleva õigusliku raamistiku ebatäpsuse kohta peavad paika, eeldatakse ikkagi, et liidu õiguse tõlgendamise küsimused, mille liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavust Euroopa Kohus ei pea kontrollima, on asjakohased (3. juuli 2019. aasta kohtuotsus UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, punkt 46).

45 Lisaks on Euroopa Kohus korduvalt sedastanud, et tema ülesanne ei ole eelotsusetaotluse menetlemisel teha otsust riigisiseste õigusnormide tõlgendamise kohta ja otsustada, kas neile liikmesriigi kohtu poolt antud tõlgendus on õige, kuna niisugune tõlgendamine kuulub nimelt liikmesriikide kohtute ainupädevusse (3. juuli 2019. aasta kohtuotsus UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

46 Teiseks tuleb seoses kodukorra artikli 94 väidetava eiramisega tuvastada, et käesoleval juhul vastab eelotsusetaotlus selles artiklis kehtestatud nõuetele. Nimelt on eelotsusetaotluses antud vajalik teave oluliste faktiliste asjaolude ja põhikohtuasja eseme kohta, milleks on hüvitise maksmine mittevaralise kahju eest, mis tekkis töötaja hukkumise tõttu tööõnnetuses. Samuti on eelotsusetaotluses kirjeldatud nende riigisiseste õigusnormide sisu, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates on põhikohtuasja suhtes kohaldatavad, see tähendab tööseadustik, seadus nr 271/1994 ja pankrotiseadus. Lõpetuseks on eelotsusetaotluse esitanud kohus esitanud kõigepealt põhjused, miks tal tekkisid kahtlused seoses direktiivi 2008/94 tõlgendamisega, ja seejärel seose, mida ta näeb selle direktiivi ja nende riigisiseste õigusnormide vahel, mida ta peab põhikohtuasja suhtes kohaldatavaks.

47 Sellest tuleneb, et eelotsusetaotlus, sealhulgas esimene eelotsuse küsimus, on vastuvõetav.

Sisulised küsimused

48 Kuivõrd kaitse, mis soovitakse tagada direktiiviga 2008/94, eeldab tööandja maksejõuetuse tuvastamist selle direktiivi artikli 2 lõike 1 tähenduses (vt selle kohta 18. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Mustafa, C-247/12, EU:C:2013:256, punkt 30), tuleb esimesena analüüsida teist küsimust.

Teine küsimus

49 Oma teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2008/94 artikli 2 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et tööandja saab lugeda „maksejõuetuks“, kui tema vastu esitati avaldus täitemenetluse alustamiseks kohtulikult tunnistatud hüvitisenõude alusel, kuid kui vastava nõude sissenõudmine tunnistati täitemenetluses võimatuks, sest see tööandja on faktiliselt maksejõuetu.

50 Nagu Euroopa Kohus juba täpsustas 18. aprilli 2013. aasta kohtuotsuses Mustafa (C-247/12, EU:C:2013:256, punktid 31 ja 32), tuleneb direktiivi 2008/94 artikli 2 lõike 1 sõnastusest endast, et selleks, et tööandja loetaks maksejõuetuks, peab olema täidetud kaks tingimust. Esiteks peab olema esitatud tööandja maksejõuetuse tõttu taotlus ühismenetluse algatamiseks ja teiseks peab olema tehtud otsus vastava menetluse algatamise kohta või juhul, kui varast ei piisa menetluse algatamiseks, peab olema kindlaks tehtud, et ettevõte on lõplikult tegevuse lõpetanud.

51 Neist tingimustest esimese kohta tuleb märkida, et täitemenetluse alustamise avalduse esitamine tööandja vastu kohtulikult tunnistatud hüvitisenõude alusel, ega isegi mitte sellise menetluse algatamine ei vasta nõudele, et peab olema esitatud tööandja maksejõuetuse tõttu taotlus ühismenetluse algatamiseks.

52 Nimelt erineb täitemenetlus, mille eesmärk on pöörata täitmisele selline võlausaldaja õigust tunnistav kohtuotsus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, mitmes aspektis ühismenetlusest, mida on silmas peetud direktiivi 2008/94 artikli 2 lõikes 1, ja eelkõige erineb täitemenetlus viimasest esiteks oma eesmärgilt, kuivõrd see ei ole suunatud võlausaldajate nõuete kollektiivsele rahuldamisele (vt selle kohta 10. juuli 1997. aasta kohtuotsus Bonifaci jt ja Berto jt, C-94/95 ja C-95/95, EU:C:1997:348, punkt 34, ning 25. veebruari 2016. aasta kohtuotsus Stroumpoulis jt, C-292/14, EU:C:2016:116, punkt 34), ning teiseks tagajärgede poolest, mille see toob kaasa asjaomasele võlausaldajale, kuivõrd täitemenetlus ei tingi võlgniku vara käsutamise õiguse osalist või täielikku kaotamist ega likvideerija või samasugust ülesannet täitva isiku määramist.

53 Kuivõrd direktiivi 2008/94 artikli 2 lõike 1 sõnastusest tuleneb, et käesoleva kohtuotsuse punktis 50 nimetatud kaks tingimust peavad olema kumulatiivselt täidetud, ei piisa seega ainuüksi asjaolust, et – olukorras, kus tööandja maksejõuetuse tõttu ei ole algatatud ühismenetlust – mingi nõue jäeti rahuldamata seetõttu, et kõnealune tööandja on faktiliselt maksejõuetu, põhjendamaks selle direktiivi kohaldamist kõnealuse sätte alusel.

54 Tuleb siiski tõdeda, et direktiivi 2008/94 artikli 2 lõike 4 esimene lõik annab liikmesriikidele õiguse võtta liidu õiguse alusel vastu õigusnormid, et laiendada selles direktiivis ette nähtud töötajate kaitset muudele maksejõuetuse juhtudele (vt selle kohta 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Julián Hernández jt, C-198/13, EU:C:2014:2055, punkt 44), näiteks juhule, kui maksed on faktiliselt jäädavalt lõpetatud, mis on tuvastatud, kasutades muid kui artikli 2 lõikes 1 nimetatud menetlusi, mis on ette nähtud riigisiseses õiguses.

55 Seega ei ole välistatud, et direktiivi 2008/94 artikli 2 lõike 4 esimeses lõigus silmas peetud juhtude alla võib kuuluda selline faktiline maksejõuetus, nagu tuvastati põhikohtuasjas ja millele eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab pankrotiseaduse alusel.

56 Slovakkia valitsus juhib tähelepanu asjaolule, et on olemas riigisisesed erinormid, see tähendab seadus nr 461/2003, milles on autonoomselt määratletud maksejõuetus töötajate kaitse eesmärgil, direktiivi 2008/94 tähenduses. See seadus, mille eesmärk on tema sõnul just nimelt võtta see direktiiv üle riigisisesesse õigusesse, võimaldab Slovakkia valitsuse väitel tööandja maksejõuetust katva sotsiaalkindlustuse valdkonnas tööandja maksejõuetuse tingimuse täidetust tõendada ainuüksi selle seaduse artiklis 12 nimetatud konkreetse maksejõuetusmenetlusega.

57 Slovakkia valitsus väidab, et see seadus on kohaldatav kõigi juhtude suhtes, mil maksejõuetus tekkis pärast 1. jaanuari 2004, ning et seda tuleks käsitada eriseadusena pankrotiseaduse suhtes, millele viitas eelotsusetaotluse esitanud kohus. Nimelt reguleerib vaid seadus nr 461/2003 konkreetselt tööandja maksejõuetust, samas kui pankrotiseadus, millele tugineb eelotsusetaotluse esitanud kohus, määratleb maksejõuetuse üldiselt maksejõuetusmenetluse kontekstis.

58 Sellest tuleneb tema sõnul, et faktilise maksejõuetuse tuvastamine pankrotiseaduse alusel, millele viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus, ei ole käesoleval juhul piisav tõendamaks, et kohaldatavates riigisisestes õigusnormides seatud maksejõuetuse tingimus on täidetud.

59 Ent pidades silmas Euroopa Kohtu ja liikmesriigi kohtute vahelist pädevuse jaotust, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktides 44 ja 45, on liikmesriigi kohtu ülesanne hinnata käesoleval juhul esiteks, kas põhikohtuasjas kõne all olevate faktiliste asjaolude suhtes tuleb kohaldada erinorme, mida Slovakkia valitsus oma kirjalikes seisukohtades kirjeldab ja millest on antud ülevaade käesoleva kohtuotsuse punktides 56–58, ja teiseks, kas Slovakkia seadusandja on kasutanud talle direktiivi 2008/94 artikli 2 lõikes 4 antud õigust, laiendades direktiivis ette nähtud kaitset muudele maksejõuetuse juhtudele, näiteks põhikohtuasjas tuvastatule.

60 Kõigi eespool toodud kaalutlustega arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi 2008/94 artikli 2 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et tööandjat ei saa lugeda „maksejõuetuks“, kui tema vastu esitati avaldus täitemenetluse alustamiseks kohtulikult tunnistatud hüvitisenõude alusel, kuid kui vastava nõude sissenõudmine tunnistati täitemenetluses võimatuks, sest see tööandja on faktiliselt maksejõuetu. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab siiski kontrollima, kas asjaomane liikmesriik on otsustanud vastavalt selle direktiivi artikli 2 lõikele 4 laiendada direktiivis ette nähtud töötajate kaitset niisugusele maksejõuetuse juhule, mis on tuvastatud, kasutades muid kui artikli 2 lõikes 1 nimetatud menetlusi, mis on ette nähtud riigisiseses õiguses.

Esimene küsimus

61 Kuivõrd direktiivi 2008/94 kohaldamiseks peab olema tuvastatud tööandja maksejõuetus, siis vastab Euroopa Kohus esimesele küsimusele vaid juhuks, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastab esiteks, et Slovakkia seadusandja kavatses laiendada selles direktiivis ette nähtud töötajate kaitset muudele maksejõuetuse juhtudele ning teiseks, et riigisiseses õiguses selles osas ette nähtud tingimused on täidetud.

62 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma esimese küsimusega sisuliselt teada, kas direktiivi 2008/94 artikli 1 lõiget 1 ja artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et hüvitist, mida tööandja peab maksma üleelanud omastele mittevaralise kahju eest, mis on tekkinud töötaja tööõnnetuses hukkumise tagajärjel, saab käsitada selle direktiivi artikli 1 lõike 1 tähenduses „töötaja nõudena, mis tekib töölepingust või töösuhtest“.

63 Esimese küsimuse eesmärk on seega piiritleda mõiste „töötaja töölepingust või töösuhtest tulenev nõue“, mille puhul on direktiivi 2008/94 artiklis 3 ette nähtud garantiiasutuse väljamaksmiskohustus.

64 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on selle direktiivi sotsiaalne eesmärk tagada kõigile töötajatele tööandja maksejõuetuse korral liidu tasandil vähemalt miinimumkaitse selle kaudu, et makstakse välja töölepingust või töösuhtest tulenevad rahuldamata nõuded, mis on seotud töötasuga kindlaksmääratud ajavahemiku eest (vt 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Guigo, C-338/17, EU:C:2018:605, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).

65 Sellega seoses tuleb märkida, et direktiivi 2008/94 artikli 1 lõikest 1 koostoimes artikliga 3 ning nii seda direktiivi kui ka sellega kehtetuks tunnistatud direktiivi 80/987 käsitleva Euroopa Kohtu praktikaga tuleneb, et silmas peetakse ainult selliseid töölepingust või töösuhtest tulenevaid töötajate nõudeid,

mis on seotud töötasuga. Järelikult ei ole silmas peetud erisusteta kõiki töölepingust või töösuhtest tulenevaid töötajate nõuded (vt selle kohta 16. detsembri 2004. aasta kohtuotsus Olaso Valero, C-520/03, EU:C:2004:826, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 28. juuni 2018. aasta kohtuotsus Checa Honrado, C-57/17, EU:C:2018:512, punkt 28).

66 Seega on liikmesriigid kohustatud tagama kõigi tasumata nõuete väljamaksmise maksimumsumma ulatuses, mille nad võivad kehtestada selliste nõuete tagamisel (vt 2. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, punkt 53).

67 Kuigi garantiiasutused on niisiis kohustatud tasumata töötasunõuded välja maksma, tuleb sellegipoolest mõiste „töötasu“ direktiivi 2008/94 artikli 2 lõike 2 esimese lõigu kohaselt määratleda riigisiseses õiguses (vt selle kohta 2. märtsi 2017. aasta kohtuotsus Eschenbrenner, C-496/15, EU:C:2017:152, punkt 54) ja seega täpsustada, millised hüvitised kuuluvad direktiivi artikli 3 esimese lõigu kohaldamisalasse (vt 28. juuni 2018. aasta kohtuotsus Checa Honrado, C-57/17, EU:C:2018:512, punkt 30).

68 Järelikult tuleb vastata küsimusele, kas selline hüvitis, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mida tööandja peab maksma üleelanud omastele mittevaralise kahju eest, mis on tekkinud töötaja tööõnnetuses hukkumise tagajärjel, kuulub mõiste „töötasu“ alla, lähtuvalt riigisisesest õigusest, see tähendab käesoleval juhul Slovakkia õigusest. Liikmesriigi kohtu ülesanne on välja selgitada, kas see on tõepoolest nii.

69 Lisaks tuleb juhtida tähelepanu asjaolule, et direktiivi 2008/94 artikli 11 esimene lõik annab liikmesriikidele võimaluse kohaldada töötajate jaoks soodsamaid sätteid või need kehtestada.

70 Nii võib pakkuda ulatuslikumat kaitset, nähes garantiiasutusele ette kohustuse katta muid kulusid peale töötajate rahuldamata töötasunõuete.

71 Ent Euroopa Kohtu praktikast, mis käsitleb liikmesriigi enda poolset omaenda pädevuse teostamist, nähtub, et riigisisene õigus reguleerib neid riigisiseseid eeskirju asjaomase direktiiviga tagatud miinimumkaitse piires (vt selle kohta 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus TSN ja AKT, C-609/17 ja C-610/17, EU:C:2019:981, punktid 34 ja 35, ning 4. juuni 2020. aasta kohtuotsus Fetico jt, C-588/18, EU:C:2020:420, punktid 31 ja 32).

72 Esitatud kaalutlustega arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2008/94 artikli 1 lõiget 1 ja artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et hüvitist, mida tööandja peab maksma üleelanud omastele mittevaralise kahju eest, mis on tekkinud töötaja tööõnnetuses hukkumise tagajärjel, saab käsitada selle direktiivi artikli 1 lõike 1 tähenduses „töötaja nõudena, mis tekib töölepingust või töösuhtest“, ainult siis, kui see on hõlmatud mõistega „töötasu“, nii nagu viimane on määratletud riigisiseses õiguses; kas see nii on, selle peab välja selgitama liikmesriigi kohus.

Kohtukulud

73 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

1. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2008. aasta direktiivi 2008/94/EÜ töötajate kaitse kohta tööandja maksejõuetuse korral artikli 2 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et tööandjat ei saa lugeda „maksejõuetuks“, kui tema vastu esitati avaldus täitemenetluse alustamiseks kohtulikult tunnistatud hüvitisenõude alusel, kuid kui vastava nõude**

sissenõudmine tunnistati täitemenetluses võimatuks, sest see tööandja on faktiliselt maksejõuetu. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab siiski kontrollima, kas asjaomane liikmesriik on otsustanud vastavalt selle direktiivi artikli 2 lõikele 4 laiendada direktiivis ette nähtud töötajate kaitset mainitud maksejõuetuse juhule, mis on tuvastatud, kasutades muid kui artikli 2 lõikes 1 nimetatud menetlusi, mis on ette nähtud riigisiseses õiguses.

2. **Direktiivi 2008/94/EÜ artikli 1 lõiget 1 ja artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et hüvitist, mida tööandja peab maksma üleelanud omastele mittevaralise kahju eest, mis on tekkinud töötaja tööõnnetuses hukkumise tagajärjel, saab käsitada selle direktiivi artikli 1 lõike 1 tähenduses „töötaja nõudena, mis tekib töölepingust või töösuhtest“, ainult siis, kui see on hõlmatud mõistega „töötasu“, nii nagu viimane on määratletud riigisiseses õiguses; kas see nii on, selle peab välja selgitama liikmesriigi kohus.**

Allkirjad